

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasiło avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 27.

V Ljubljani, 5. malega srpana 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagof, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plašati od dvostopne-petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloga poleg poštnine 6 K.

Nekatere temne strani domačega kroga*).

(S posebnim ozlirom na zdravstvo.)

Zdrava duša v zdravem telesu. Važni izrek starih Rimljanov resno upoštevajoč, so uvedle višje šolske oblasti mnogo koristnega, da privedejo zdravstni položaj šolobiskujoče mladine na karmožno visoko stopnjo. Omenjam naj le temeljito prizadevanje za zdrave učilnice, razne ukaze glede snažnosti, nujno priporočanje telovadbe in kopališč.

Malo premalo pa je bilo doslej zanimanja za stanovanja šolo obiskujočih otrok. Dočim sem imel kot dijak pogosto priliko opazovati nenadne pohode srednješolskih profesorjev v svrhu vizitacije stanovanj, nimamo ljudski učitelji nikakega tozadevnega posebnega navodila.

Letos sem posetil več bivališč črnovrškega šolskega okoliša. Pridem do prve hiše neke vasi. Od zunaj je bila še dokaj lična. Ko pa vstopim v ilovnato vežo, zagazim v — guojnico. Poslopje stoji namreč ob hribu, in voda vdere ob dežju v hlev, iz hleva pa teče umazanost v vežo — in dalje.

Na mali, umazani in po človeški potrebi smrdeči postelji je jokalo bolno dete. Poleg njega je stala starejša sestra — vsa krastava, vrhutega pa še umazana od nog do glave. V kotu je razširjala neprijetne duhove nočna posodica, okna pa so bila zabito zaprta. Seveda sem mogel vztrajati v stanovanju, kjer prebivajo starši z otroki dan za dnevom, le nekaj minut.

Bližal sem se sosedu. Po gnojišču, ki je bilo pred hišo, sem dospel v temno vežo, v nji je poskakovalo dvoje praseta. Vprašal sem po starših; rekli so mi, da imajo opravke v hlevu. Iz veže so držala vrata naravnost v hlev. Kakih 10 živinčet sem videl stati v gnoju malone do kolen, dlake pa so se držali številni posušeni odpadki. Gospodar me je odvedel v prostrano, a nad vse zanemarjeno sobo. V kotu je bila velika razkopana peč, okoli nje klop, pod njo pa je gnilo kakih 20, večinoma nerabnih črevljev. Po stenah je žalovalo nekaj malo neokusnih podob, okrašenih z gosto pajčevino. Na žreblju je prodajal dolg čas dolg rožni venec s skoraj lešnik debelimi jagodami, v kotu pa sem videl raztrgane šolske knjige, vse, kakor na razvalinah jeruzalemskega mesta. Na oknih par loncev lepih cvetic, a med njimi polno dolgih ženskih las in grdoumazan glavnik, ki so ga uporabljali, po vnanjosti sodeč, za čiščenje goveje in človeške družbe. Ponudili so mi kruha in vina. Seveda sem prijazno ponudbo iz lahko umljivih vzrokov vljudno odklonil, ker bi bil sicer zavzel moj želodec kako neprijetno nenormalno ležjo.

*) Na ta članek posebno opozarjamo deželno zdravstveno oblast.

Uredništvo.

Mnogo hiš sem zapazil brez stranišč, precej tudi brez dimnika i. t. d. Da manjka prvih, je pač vzrok zanikrnost gospodarjev, ki menijo, da so bogve kaj na boljšem, ako prihranijo par desak več. Potreba stranišč je nujna iz нравstvenih in zdravstvenih ozirrov. Kaj si morajo misliti otroci, ko vidijo napol oblečeno človeško podobo stati sredi kakega gnojišča?! In pozimi! Kako nevarno je razgretemu človeku postajanje izven gorke izbe na mrzlem zraku. Izgovor, da se lahko uporablja v gotove namene tudi živinski hlev, pač ne velja. Živina mora živeti v dobrem zraku in v čednem hlevu. Slab gospodar, ki nosi gnoj k živini in ne — narobe.

Kar se tiče dimnikov, bo menda kmalu boljše. Glavarstva so v tem oziru precej odločna; da imamo vendar še nekaj hiš brez koristne naprave, leži precej krivde na naših županskih uradih, ki so baš v tem oziru mnogokrat jako prizanesljivi. Velikemu številu imenovanih važnih zastopstev po kmetih so namreč vzlic novodobnemu napredku socialne reforme — španske vasi ali pa vsaj — deveta briga.

V neki hiši sem dobil osem oseb, pa samo dve postelji. Vprašam kako leže. Oče in mati skupaj na eni, trije na drugi postelji, ostalim pogrnuemo po tleh, pozimi pa ležimo skoraj vsi na peči. Na vprašanje, kolikokrat se preoblečejo, mi povedo, da le enkrat v mesecu, vselej tudi ne, navadno ob večjih praznikih. V kotu za posteljo je ležal kup neznansko umazanega perila. Otroci so bili raztrgani, po vratu jako popikani od — bolh. Odraslim so viseli okoli vratu škapulirji, nesnažni, kakor bi jih bil kdo ravnokar pomakal v cestnem blatu, mlajši pa so imeli na mastnih vrvicah grdorjaste svetinje, in njih vtiski so se poznali na mladi koži. — Na steni sem zapazil lepo, a popolnoma zanemarjeno posodico z blagoslovljeno vodo, ki pa ni spominjala po ničemur več na prvotno tekočino. Čul sem, da dajejo to umazano tekočino piti tudi otrokom, kadar čutijo bolečine v trebuhu. Iz hiše sem odnesel neprijetne spomine v podobi dobroznanih živalic, ki so mi domov prišedšemu, delale še pozno v noč bridke ure.

Seveda ni bilo povsod tako, kakor sem navedel v predstoječih slučajih. Videl sem precej prav vzorno urejenih gospodarskih poslopij z modernimi živinskimi hlevi in drugimi koristnimi napravami.

Dolžnost občine bi bila skrbeti, da bi bile novozidane hiše kolikor mogoče dobro urejene. V nobeni soseski naj bi ne manjkalo zdravstveni odsek občinskega odbora, ki bi bil pomnožen tudi z drugimi večimi osebami, predvsem z učiteljem in dušnim pastirjem. Ta odsek bi nadzoroval vsako leto vsaj enkrat vsa

stanovanja; imel naj bi tudi besedo vselej takrat, kadar bi šlo za kako stavbeno dovoljenje. Učiteljevo krepko delovanje med ljudstvom pa naj bi privedlo zanikrno starše in gospodarje posebnost potom roditeljskih večerov na potrebno stopnjo izomike ter naj bi jim podalo vse one lepe lastnosti, ki so bistvo vzornega in prijetnega življenja v domačem krogu.

Nadučitelj Fran Silvester.

O celibatu učiteljic.

„Kaj ne, naredili ste račun brez krčmarja! . . .“

S temi krilatimi besedami sem bil sprejet, ko sem prosil osebnost za dovolitev ženitve. In s temi besedami me je pozdravil človek, ki bi moral vedeti, da se prosečega človeka ne sme prijeti za vrat, mu zapreti sapo in ga namočiti v gnojnici, v kateri se mora udušiti sam in z njim tudi ona, ki je grešila, ne oziraje se na lepo zavite paragrafe, ki govore o celibatu učiteljic.

To je žalosten odlomek iz mojega žalostnega dnevnika.

Nisem menil, da se še kdaj povrnem k njemu. Gotovo se tudi ne bi, da mi ni dal povod k temu uvodni članek 20. številke „Učiteljskega Tovarisa“ z dne 17. velikega travna 1907.

Hermina Berkičeva, ne poznam Vas! . . . Angelina Novotnjevca, tudi Vas ne poznam! . . . Toda § 153. mi priča, da smo si po mislih o njem in enakih paragrafih sorodni! . . . In meni se vidi, da velja ta sorodnost več nego ona po krvi! Pozdrav Vama v imenu onega, ki je ustvaril ljubav in postavil zakrament sv. zakona!

In s tem prehajam k stvari sami.

Možakarji se kaj radi bijemo ob prsa in kličemo: „Enakopravnost vsem!“ — Toda kadarkoli pridemo do pogovora, bodi li učiteljica mati ali ne, končamo navadno z ozkosrčnim: „Ne!“ In zakaj? Zato, ker nič ne mislimo. V eni sapi trdimo, da učiteljica kot mati ne more izpolnjevati svojih dolžnosti v šoli. V isti sapi pa zahtevamo od nje popolno poznanje otroške individualnosti.

Pa idimo dalje!

Ali se v družini ne uživi učiteljica v individualnost otrokovo bolj nego pa v svoji samotni celici, v kateri sanja sen za snom in katerih se ji ne uresniči niti eden v tem resnem da-

našnjem življenju? Tovariši, roko na srce in recimo enoglasno: „Da!“ — Saj smo vsi enaki. Če to ni res, je res vsaj to, da je potemtakem tudi naše delo polovičarsko. Tudi oče mora biti v šoli in — doma.

Vem, da resnica bode, toda enkrat jo moramo povedati, da se razumemo.

Vem, da bo trdil marsikdo: „Saj jaz nisem nasproten temu, da bi se učiteljice možile!“ Čast vsem tistim. Toda verujte mi, da med nami žive tovariši, ki so zagrizeni nasprotniki učiteljičnim ženitvam. Da, med nami so ljudje, ki bi pobrali prvi kamen in ga vrgli na grešnico iz Magdale. Pa ne le učiteljicam, temveč tudi nam učiteljem so ti ljudje gorki. In kadarkoli se predrzneta učitelj in učiteljica občeovati prijateljski, sta ljudem, ravnokar omenjene vrste, očitna grešnika. Le roko na srce in „Mea culpa!“ naj poreče vsakdo izmed onih, kogar zadenejo te bridke, a odkritosrčne besede.

Morala! . . . Ugled! . . .

Pojdite se solit s takimi in enakimi izgovori! Morale in svojega ugleda ne rešimo, ako teptamo drug drugega. Sami sebe moramo spoštovati v prvi vrsti in potem šele nas bodo spoštovali drugi. Citat, ki sem ga navedel v začetku teh vrstic, priča dovolj, da nas ne spoštujejo niti oni, ki bi nas morali v naših težnjah podpirati in nas ščititi v naših socialnih borbah. Podpirati? Ščititi? Zasramujejo nas in nič drugega! . . . Kaj hočemo torej zahtevati od naših nasprotnikov!

Zato pa deremo v propad.

In če si ne pomagamo sami, drugi nam ne bodo. Spoznavajmo svoje težnje. Spoznavajmo same sebe in dajmo tudi svojim tovarišicam to, kar jim gre. Podpirajmo jih v boju, ki ga razvijajo prej ali slej. Ali ni smešna dovolitev ženitve samo med učiteljstvom? Ali živimo v kastah? In ni še smešnejša popolna prepoved ženitve? Ali se je ženska s tem, da se je učiteljčičila, res že zapisala med vestalke?

Žena je možu enaka. Duševno ga mnogokrat celo nadkrijuje. Telesna moč pa je veljala nekoč, a danes velja samo duševna. Proč z vsemi predsodki. Bodimo pravični. Vsakemu svoje. Če smo svobodni mi, zakaj bi ne bile naše tovarišice!

In verujte mi, da ima politiška nezrelost našega ljudstva nekaj izvora tudi v sponah, v katere ravno mi sami vklepamo drug drugega tako radi. Domači boj je najhujši boj. In tova-

Blaž Kropelj.

Venit mors velociter,
rapit nos atrociter,
nemini parcatur.

Tiho kakor tat se je prikradla kruta smrt v ljubko domovanje predragega nam tovariša. Z neprizanesljivo svojo šrbavo koso je gulila po njegovi sicer krepki niti življenja tako dolgo, da je dosegla svojo žrtev.

Onemel, strtl leži v svoji krsti on, na katerega korenjaški postavi se je divilo naše oko, on, katerega izpodbudni besedi smo bili vedno radi poslušni.

Neumorno delaven si ni privoščil počitka sam, ker ga je v sredi vzvišenega delovanja prehitel angelj smrti, vročujoč mu palmo mučeništva.

Izgubila je v njem gospa soproga ljubečega moža, edina hčerka dobrega očeta, šolska mladina vzornega vzgojevalca, učiteljstvo neustrašenega, izkušenega prvoboritelja, občina modrega svetovalca in vesoljstvo koristnega člana človeške družbe.

Porodivši se leta 1844. v prijaznih Zvečah, blizu starodavnih Konjic, se je rajni posvetil z vso vneto strokovnim študijam vžgoje.

Kot 17 letni mladenič je nastopil z letnimi 24 gld. svojo prvo službo kot konkordatni „Gehilf“ v Polskavi.

Tam je izpolnjeval svoje težavne stanovske dolžnosti in izpolnjeval svojo vedo s tako marljivostjo, da je bil pohvaljen. V priznavanju tega mu je poslal labodski knezoškofijski ordinarijat dekret za Muto in povišal dohodke na letnih 36 gld.

Tukaj je sedel kot osemnajsti član sedemnajstero-glave družinice svojega mojstra pri bednem vsakdanjem kosilcu. — Vendar pa si je vedel pridobiti zadovoljnost ne le svojih predpostavljenih, ampak celo Mutljanov. Težka je bila ločitev, ko ga je labodski knezoškofijski ordinariat l. 1868. odpustil iz svojega področja na Zidan most. Kamor se je blagi pokojnik preselil kot šolski voditelj.

Od l. 1868. pa do svoje smrti, torej celih 39 let je služboval pokojnik na Zidanem mostu v izpodbuden zgled in posnemo, neumorno delujoč, ter odgojil marsikatero značajnega moža v čast in korist mili domovini in domačemu kraju.

Vrline njegove priznavajoč, so ga volili tovariši l. 1874. svojim zastopnikom v okr. šol. svet in delegatom k dež. učit. skupščinam, koder je v prid šoli in ljudstvu neustrašeno in moško poudarjal in branil šolske obče in stanovske koristi.